

Csiki Varga Tamás:¹ A honvédelmi ágazat 2023-as rekord költségvetése és a NATO-kötelezettségek teljesítése

Vezetői összefoglaló

- A tavaly júliusban elfogadott 2023-as költségvetési törvény XIII. fejezete a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében működő szervezetek számára összesen 800,146 milliárd forint költségkerettel számol. Ebből a sportportfólió 149,940 milliárd forintot elvesz, azaz a „tiszta” honvédelmi költségvetés első tétele 650,206 milliárd forintot jelent.
- Ezt egészíti ki a költségvetés LI. fejezetében szereplő Honvédelmi alap, ami a tervek szerint 842 milliárd forintot fog biztosítani a honvédelmi ágazat, ezen belül is kiemelten a fejlesztési programok számára. A Honvédelmi alapot részben olyan különadókból származó állami bevételi forrásokkal kívánják feltölteni, amelyeket 2022 tavaszán vezettek be. Tételeken a pénzügyi szervezetektől 358 milliárd, a biztosítási adókból pedig 219,4 milliárd (mindösszesen 577,4 milliárd) forint bevételre számít a kormány, további 264,6 milliárd forint központi költségvetési forrás mellett.
- Így a teljes, tényleges – azaz a sportportfólió nélküli – 2023-as honvédelmi költségvetés értéke 1492,06 milliárd forint lesz a jelenlegi tervek alapján. A 2022. december 29-i 613/2022. sz. költségvetésmódosító kormányrendelet sem vont el forrást a honvédelmi tárcától, sőt még növelte azokat, igazolva a terület politikai és társadalmi prioritását.
- Ez 2022-höz képest újabb 48,75%-os (!) éves növekedést jelent, fenntartva az elmúlt öt év dinamikus trendjét: a 2023-as honvédelmi költségvetés már eléri a 2014-es források 5,8-szorosát.
- A rekordösszegű költségvetéssel várhatóan teljesíteni fogjuk NATO-kötelezettségünket is.
- A következő években a beszerzések és a személyi kiadások forrásigénye közti versengés nőni fog, miközben több forrást kell fordítani az új eszközök működés-fenntartására és a védelmi ipar fejlesztésére is.

Amikor a 2008-as pénzügyi és gazdasági világválság kitört, a magyar gazdaság már évek óta nehéz helyzetben volt: a költségvetési egyensúly felborulása súlyosbodó államadósság-spirált szült, emellett a 2006 óta tartó politikai instabilitás 2009-re kormányválsággá érett, amit évekig tartó gazdasági válságkezelés kísért. A stabilitás a dinamikussá váló gazdasági növekedéssel az évtized közepére tért vissza, ezáltal lehetőséget teremtve a Zrínyi program keretében a Magyar Honvédség legjelentősebb és átfogóbb haderő-modernizációjára a hidegháború óta. A 2020-2021-es koronavírus-járvány által okozott, visszaesés, majd 2022-ben az orosz-ukrán háborúhoz kapcsolódó energiaválság újabb strukturális kihívásokat szült, a haderő-fejlesztés azonban olyan súlyú kormányzati prioritássá vált, hogy még ebben a környezetben is fennmaradt kiemelt finanszírozása. Sőt, 2023-ban nem csupán rekord összegű forrást biztosítanak a haderőnek, de ezáltal pénzügyi NATO-kötelezettségvállalásunkat is egy évvel a céldátum előtt teljesíthetjük. Az elemzés a magyar honvédelmi költségvetés kontextusát és trendjeit értékeli, kiemelve az előttünk álló évre vonatkozó pénzügyi célokat.

Az előzmények

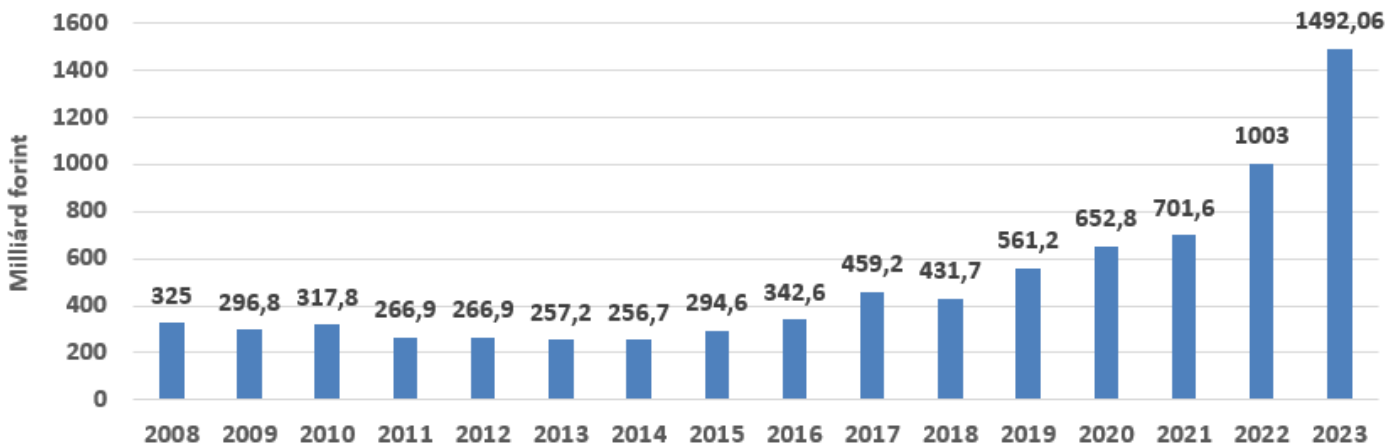
Az elmúlt két évtizedre visszatekintve elmondhatjuk, hogy a 2008/2009-es gazdasági válság a magyar védelmi kiadások szempontjából még az 1990-es évek óta tendenciózusan alulfinanszírozott honvédelmi szektorban is egyértelmű választóvonal volt. Az EU-csatlakozás időszakától nagyságrendileg stagnáló honvédelmi költségvetés akkor állt csökkenő pályára, és ez a trend 2014-ig tartott (1. ábra).² A válság

¹ Csiki Varga Tamás (csiki.tamas@uni-nke.hu) az NKE EJJK Stratégiai Védelmi Kutatóintézet tudományos főmunkatársa.

² Érdemes ezzel kapcsolatban azt is szem előtt tartani, hogy a nominálértékű idősoros áttekintés a költségvetés vásárlóerejét nem írja le, hiszen az infláció ebben nem jelenik meg. Azaz, ha a honvédelmi költségvetés nominális értéke stagnál, miközben évről-évre 5%-os infláció is érvényesül, az évek múlásával ugyanaz az összeg egyre kevesebbet ér. Ráadásul az ún. „védelmi infláció”, azaz a védelmi szektor speciális „termékkosarának” (védelmi technológia:

hatását jól érzékelteti, hogy amikor 2014-ben elérte a mélypontot 256 milliárd forinttal, nominálértéke alacsonyabb volt még a 2002-es költségvetésnél is.³

A magyar védelmi költségvetés változása, 2008-2023

1. ábra: A magyar védelmi költségvetés változása a 2008-as világgazdasági válságtól napjainkig. (A szerző saját szerkesztése).

Szövetségeink körében a 2008-as pénzügyi-gazdasági válság ugyancsak drasztikus forráscsökkenést – ebből következően pedig képességvesztést – idézett elő 2009-2012 között. Elmondhatjuk, hogy még a legfontosabb európai NATO-szövetségesek is sokat veszítettek ebben az időszakban: csökkent a haderők személyi- és eszközállománya, nemzetközi ambíciószintje a műveletek földrajzi fókuszára, intenzitására és fenntarthatóságára tekintetében, a védelmi kutatás-fejlesztésre fordított erőforrások, és általános értelemben is csökkentették a beszerzési és modernizációs programokat, a többnemzeti képességfejlesztési programokat is.⁴ Ezt a jelenséget, amikor a gazdasági válságból eredően a védelempolitikai ambíciók csökkenése és így egyidejűleg a katonai képességek elvesztéséhez hozzájáruló folyamatok indulnak be, képességvesztési kettős spirálnak neveztük. Ebből – mint azt 2014/2015-től a gyakorlatban is láthattuk – úgy tudtak kitörni az európai államok (2. ábra), hogy rendeződött a gazdasági helyzet, illetve új – részben katonai – fenyegetések jelentek meg a biztonsági környezetben (Oroszország háborúja Ukrajna ellen, az „Iszlám Állam” által elkövetett terrortámadások, ellenőrizetlen tömeges migráció).⁵

Így Magyarországon is kevés reális esély volt a katonai költségvetés növelésére addig, amíg a makrogazdasági mutatók nem javultak tartósan. A normalizálódást, avagy forrásnövelést sürgető másik tényezőt a biztonsági környezet látványos romlása, az egymást követő válságok jelentették, amelyek fokozatosan földrajzi és fizikai értelemben, közvetlenül is elérték Magyarországot. A 2008-as grúz-orosz háború még Európában sem talált komoly visszhangra a balti államokon és Lengyelországon kívül; az arab tavasz kibontakozó válságai azonban Európa teljes déli szomszédságát destabilizálták. A líbiai (2010-) és szíriai (2011-) válságok még ma is velünk élnek, amit 2014-től Irakban és Szíriában az „Iszlám Állam” terror-szervezet térnyerése, majd 2015-től a nyugat-balkáni útvonalon keresztül Európába érkező több, mint 2 millió menekült és migráns által okozott válság súlyosbított. 2014-ben Oroszország hibrid háborúja, amely a Krím illegális orosz annexiójával és Kelet-Ukrajna destabilizálásával járt, a NATO, és különösképpen Kelet-Közép-Európa országai számára ébresztőként szolgált, és a védelmi képességek megerősítését tette

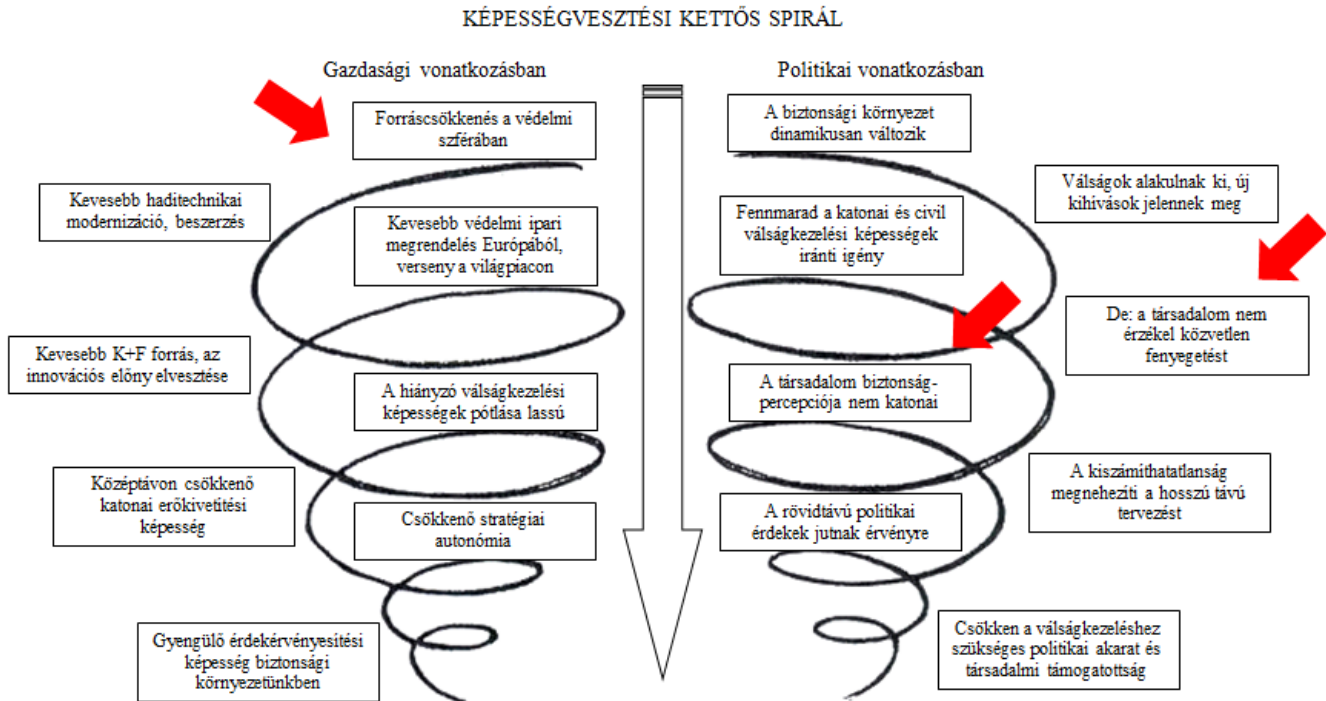
haditechnikai eszközök, alkatrészek, kapcsolódó szolgáltatások) drágulása általában meghaladja a sima inflációt, tehát egy stagnáló védelmi költségvetés többet veszít a vásárlóerejéből adott időszak alatt, mint ugyanezen idő alatt más szektorok költségvetési forrásai.

³ Az adatok forrásai minden esetben, így az ábránál is, ahol nem jelölök meg más forrást, az adott évekre vonatkozó zárszámadási, illetve költségvetési törvények.

⁴ CSIKI Tamás: [A gazdasági válság hatása a Magyarországgal szövetséges államok védelmi reformjaira és stratégiai tervezésére](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/2, 77-100., 92-96.

⁵ CSIKI Tamás: [Az Európai Tanács közös biztonság- és védelempolitikai csúcstalálkozásának háttere és eredményének értékelése](#). *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/1, 48-63., 49-50.

szükségessé nemzeti és szövetségi keretben egyaránt. Ezek a stratégiai sokkok az évtized közepére megerősítették a magyar kormány álláspontját is az átfogó honvédelmi reform és modernizáció szükségességével és megvalósíthatóságával kapcsolatban.

2. ábra: A „képességvesztési kettős spirál” (2008-2014) és lehetséges megtörési pontjai: gazdasági fejlődés és változó fenyegetéspercepció⁶

Bár a politikai szándék – szembesülve a védelmi képességek maradékelvű finanszírozásából eredő elhanyagoltságával és az elvesztett képességekkel (tűzérség, páncélozott eszközök), valamint egyes életciklusuk végén járó nagy fegyverrendszerek (lényegében minden szovjet-orosz gyártású helikopter) várható kiöregedésével – már az évtized elején megjelent, a gazdasági teherbíró képesség nem állt rendelkezésre. Így 2012-ben a kormány még csak arról tudott határozatot elfogadni, hogy megállítják a védelmi kiadások csökkenését és 2013-2015 között megtartják nominálértékét,⁷ majd éves szinten a GDP 0,1%-os arányú növelésével fokozatosan növelik azt. Ennek ellenére 2013-2014-ben még kismértékű csökkenést tapasztalhattunk. 2014-ben 54,5 milliárd forinttal, azaz 17,5%-kal volt alacsonyabb a magyar védelmi költségvetés, mint 2004-ben, az EU-csatlakozás évében.

A fordulópon: 2015

A fenti trendekben 2014/2015 volt a fordulópon, amit a magyar biztonságpercepció változása és a gazdasági helyzet javulása mellett az is erősített, hogy a NATO newporti csúcstalálkozóján a tagállamok – így Magyarország is – politikai kötelezettséget vállaltak, hogy a következő tíz évben, azaz 2024-ig a szövetség által elvárt GDP-arányos 2% irányában növelik védelmi kiadásukat.⁸ A magyar költségvetés 2015-ben

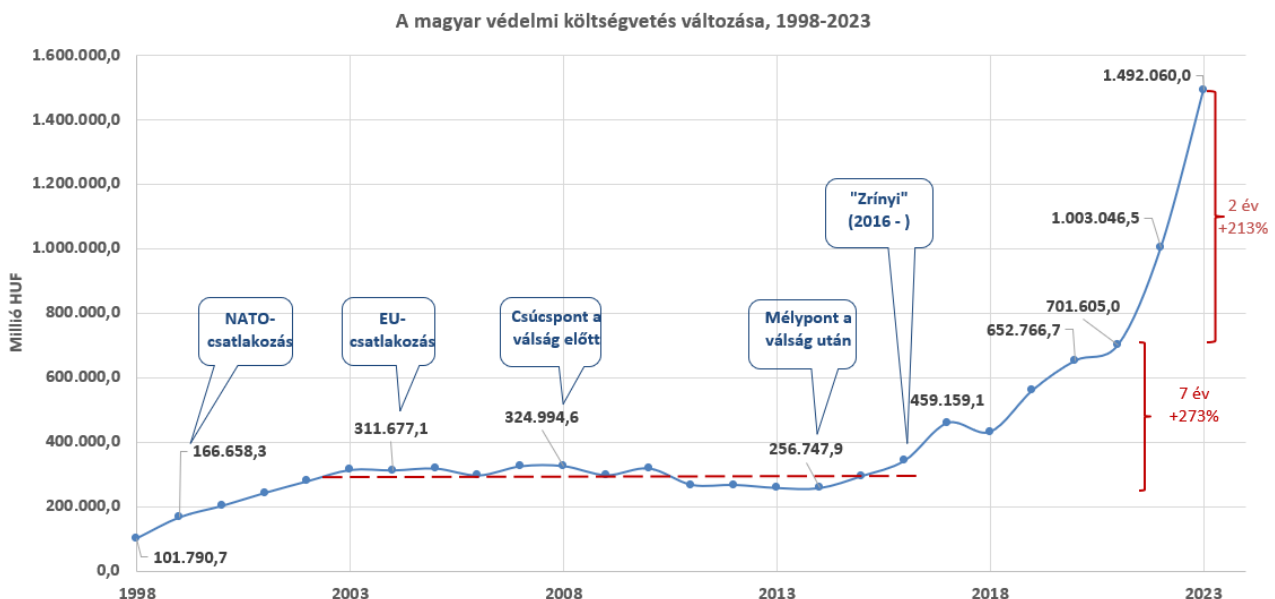
⁶ CSIKI Tamás: *A kelet-közép-európai államok védelmi együttműködési törekvései, 2008-2016*. PhD-értekezés, NKE HDI, Budapest, 2018, 28.

⁷ 1046/2012. (II. 29.) Kormányhatározat a honvédelmi kiadások és a hosszú távú tervezés feltételeinek megteremtését szolgáló költségvetési források biztosításáról. [online], 2012. 02. 29. Forrás: net.jogtar.hu [2023. 01. 06.]

⁸ CSIKI Tamás – TÁLAS Péter – VARGA Gergely: A NATO walesi csúcstalálkozójának napirendje és értékelése. *Nemzet és Biztonság – Biztonságpolitikai Szemle*, 7. évf., 2014/4, 112-128.

14,74%-os növekedéssel „ugrott meg”. A folyamat lendületének fenntartása érdekében újabb kormányhatározat⁹ terjesztette ki a növekedés tervezett időszakát 2026-ig, amikorra éves 0,1%-os GDP-arányos növekedéssel számolva 1,79% elérése volt az új cél. A 2026-os céldátum nem véletlen – az akkor már tervezés alatt álló Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program védelmi tervezési horizontját jelentette. Végül a Zrínyi program jelentős forrásigényét az 1283/2017. kormányhatározat¹⁰ volt hivatott fedezni, egyben megfelelve a NATO felé vállalt politikai kötelezettségnek azáltal, hogy a GDP-arányos 2%-os védelmi kiadási szint elérésének céldátumát 2024-re hozta előre. Sőt, 2025-től e szint fenntartását is célként határozta meg a kormány. E céloknak megfelelően 2016-ban (16,29%) és 2017-ben (34%) is jelentős forrásnövelést biztosítottak. A védelmi képességek megerősítése melletti szilárd politikai elkötelezettséget bizonyítja az is, hogy még 2020-2021-ben, amikor a koronavírus-járvány gazdaságállást és ismét rendkívüli recessziót okozott, a védelmi kiadások növelése rendületlenül folytatódott. Ehhez látnunk kell, hogy az olyan nagyságrendű modernizációs programok és beruházások, mint amelyek megvalósítása 2020-ban már zajlott, csak nagy veszteséggel és károkozással lennének leállíthatók, különösképpen azért, mert a beszerzéseket hat klaszterben célzott iparfejlesztéssel is összekapcsolták, és gazdasági kár és a partnerek bizalomvesztése miatt az újraindítás lehetőségének valószínű elvesztésével járt volna, így ezt a döntést az adott körülmények között is racionálisnak véljük.

A magyar védelmi kiadások növekvő trendje a 2020-as évekbe lépve egy dinamikusabb (3. ábra): 2014 (a mélypont) és 2021 között, azaz 7 év alatt nominálisan közel megháromszorozódott, és a 2022-2023-as költségvetési törvények alapján két év alatt újabb 213 százalékos növekedés várható, így nominálisan a 2023-as honvédelmi költségvetés elérheti a 2014-es források 5,8-szorosát. A forrásbővülés abszolút indokolt: a Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program keretében zajló átfogó haditechnikai modernizáció, ehhez kapcsolódóan a védelmi ipar és innováció fejlesztése, nem mellesleg a szerződéses és tartalékos állomány bővítése és bérszínvonalának emelése rendkívüli forrásbőséget igényel.

3. ábra: A magyar védelmi költségvetés változásának meghatározó eseményei, 1998-2023. (A szerző saját szerkesztése).¹¹

⁹ 1273/2016. (VI. 07.) Kormányhatározat a honvédelmi kiadások és a hosszú távú tervezés feltételeinek megteremtését szolgáló költségvetési források biztosításáról. [online], 2016. 06. 07. Forrás: net.jogtar.hu [2023. 01. 06.]

¹⁰ 1283/2017. (VI. 02.) Kormányhatározat a honvédelmi kiadások és a hosszú távú tervezés feltételeinek megteremtését szolgáló költségvetési források biztosításáról szóló 1273/2016. Kormányhatározat módosításáról. [online], 2017. 06. 02. Forrás: net.jogtar.hu [2023. 01. 06.]

¹¹ Az adatok forrása: 1998-2021 között az adott évekre vonatkozó zárszámadási törvények. A 2022-es és 2023-as évekre a forrás a vonatkozó költségvetési törvény, ugyanis ezekre az évekre még nem fogad(hat)ott el az Országgyűlés zárszámadási törvényt (ami általában a szóban forgó naptári évet követő év novemberében, decemberében történik).

Amennyiben a már többször említett NATO-elváráshoz mérjük a magyar teljesítményt, két évtized távlatában vegyes képet alkothatunk, ami ugyancsak 2015 óta tűnik ígéretesnek. Az elmúlt negyedszázadban ugyanis Magyarország sosem teljesítette a 2%-os GDP-arányt (4. ábra) – ehhez a legközelebb a jelenleg elérhető adatok alapján 2020-ban (1,86%), illetve még 2003-ban járt. A 2020-as kiemelkedő arány eléréséhez egyébként az is hozzájárult, hogy a koronavírus-járvány hatására csökkent a GDP összértéke, ezen belül pedig a növekvő pályán mozgó honvédelmi költségvetés nagyobb részt tett ki. Hovatóvább, a 2023-as rekordösszegűre tervezett honvédelmi költségvetéssel várhatóan elérjük a 2%-os arányt,¹² egy évvel a Newportban vállalt határidő előtt.

4. ábra: A magyar védelmi kiadások a nemzeti össztermék (GDP) arányában, 1998-2021. (A szerző saját szerkesztése).¹³

5. ábra: Magyarország és a NATO átlagos GDP-arányos védelmi kiadásai, 2014-2021. (A szerző saját szerkesztése).¹⁴

¹² NÉMETH Martin – PALKOVICS Máté: [Csiki Varga Tamás: Fegyverkeznek Európa, három év alatt kellene megduplázni a magyar védelmi költségvetést.](#) [online], 2022. 06. 30. Forrás: portfolio.hu [2023. 01. 06.]

¹³ Az adatok forrása: [SIPRI Military Expenditure Database.](#) [online], 2022. Forrás: sipri.org [2023. 01. 06.] 2022-re vonatkozó adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre, a 2021-es adat pedig becslés.

¹⁴ Az adatok forrása: [SIPRI Military Expenditure Database.](#) [online], 2022. Forrás: sipri.org [2023. 01. 06.]. 2022-re vonatkozó adatok egyelőre nem állnak rendelkezésre, a 2021-es adat pedig becslés.

Ugyanakkor azt is megfigyelhetjük, hogy a 2014/2015-ös fordulópont óta a védelmi kiadások a GDP arányában a NATO egészére vetítve is nőttek a walesi vállalásnak megfelelően, és a magyar növekedés nagyságrendileg egyező ütemben történt, mint a szövetségben – még ha attól 0,3-0,4%-kal általában el is maradt (a 2020-as kiugró évtől eltekintve). Erre már 2019-ben rámutattunk: több költségvetés-növelési forgatókönyv alapján is egyértelműnek tűnt, hogy az éves GDP-arányos 0,1%-os forrásnövelés egyidejű növekvő gazdasági teljesítmény mellett nem vezetett volna el a NATO-célhoz 2024-ig. Átlagosan éves 0,2%-os forrásnövelés 3,24%-ot meghaladó „magas” GDP-növekedéssel számolva 2026-ig, 1,8%-os „alacsony” GDP-növekedéssel számolva 2024-ig teljesült volna.¹⁵ Jelen körülmények között a „felzárkózás” a 2%-os cél tényleges eléréséhez köthetően, vélhetően 2023-ban történik majd meg, ha az orosz-ukrán háború által felerősített gazdasági és energetikai válság nem okoz súlyos válságot. A rendelkezésre álló becslések szerint 2022-ben kilenc NATO-tagállam teljesítette a 2%-os védelmi kiadási célt, további tíz – köztük Magyarország – meghaladta a 1,5%-ot¹⁶, így a trend regionális kitekintéssel is egyértelműen pozitív, és az orosz agresszió Ukrajna ellen csak erősítette a térség államainak elköteleződését a védelmi képességek megerősítése iránt.

Strukturális jellemzők

A honvédelmi költségvetés funkcionális felhasználásáról a NATO adatsorai alapján alkothatunk egységes képet. Ezek a belső arányok több szempontból is fontosak. Egyrészt, általánosan megmutatják, hogy milyen mértékű modernizáció zajlik egy ország haderejében – és ha hosszú ideig alacsony ez az arányszám, akkor az arra utal, hogy az adott ország nem fejleszt, nem gyárt vagy vásárol új eszközöket, ezért meglévő haditechnikai eszközei elavulttá válnak, az új technológiai megoldásokkal nem tart lépést. Szövetségi környezetben ez olyan anomáliát is előidézhet hosszú távon, hogy a lemaradó ország fegyveres erőinek együttműködési képessége, azaz interoperabilitása a szövetségeseikkel jelentősen csökken. Például az 1970-es évek szovjet-orosz haditechnikai színvonalát képviselő vontatott csöves tüzérség kevésbé hatékonyan illeszthető be napjaink nagy mobilitású önjáró, GPS-vezérelt, precíziós csapásmérésre képes tüzérségi műveleteibe. Másrészt, a védelmi költségvetés funkcionális megoszlásával kapcsolatban a nemzetközi gyakorlat által „ideálisnak” tekintett 30-30-40 arányról¹⁷ (30% modernizáció, 30% működés-fenntartás és műveletek, 40% személyi kiadások) is képet alkothatunk. Ez a kiegyensúlyozott forrásfelhasználás tudja biztosítani azt, hogy egy haderő fenntartható pályán fejlődik, és sem a túlzott modernizáció nem fojtja meg (mint amilyen nehézséget a Gripen-lízing szerződés esetében 2010 előtt láttunk), sem a túlzottan magas bérteher nem lehetetleníti el a modernizációt (mint azt a 2008-as gazdasági válság után számos ország esetében láthattuk, ahol a személyi állományt „védték” a válság hatásaitól – nem hajtottak végre állomány-leépítést –, feláldozva így a beszerzéseket). Ehhez a 30-30-40 arányszámhoz képest a NATO 20%-os modernizációs elvárása visszafogottnak is tekinthető.

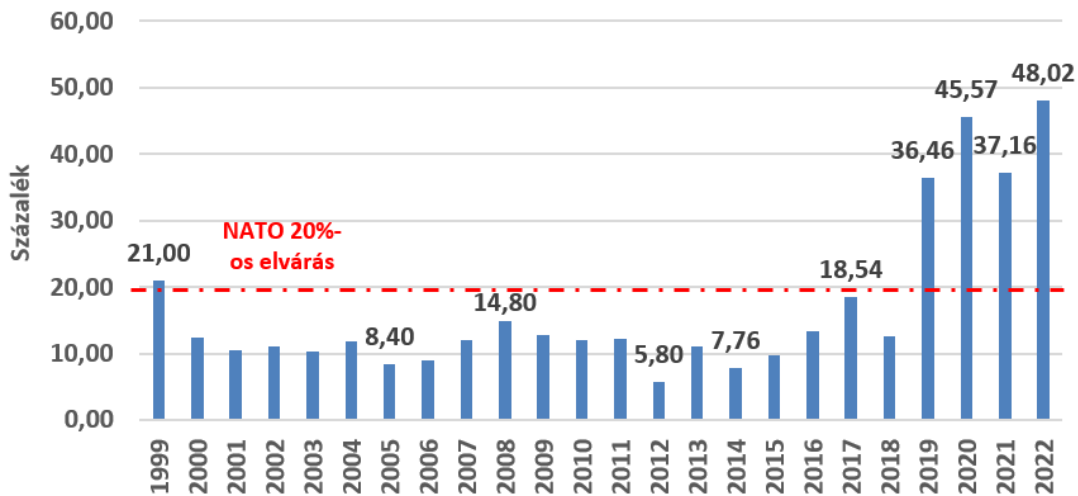
A magyar védelmi kiadásokban a modernizációs források az elmúlt negyedszázadban csak a NATO-csatlakozást közvetlenül megelőzően, illetve a Zrínyi program beszerzési programjainak lendületbe hozását (2019) követően estek nagy súllyal a latba (6. ábra). 2019 óta azonban az egyidejűleg futó nagy haditechnikai beszerzési programoknak köszönhetően (Leopard-2, Lynx, Gidrán, PzH-2000, NASAMS, helikopterek, repülőgépek, kézfegyverek és lőszer, egyéni felszerelések) a beszerzési-modernizációs kiadások aránya már-már túlteljesít, hiszen esetenként a 40%-ot is meghaladja. Természetesen ez a helyzet mérséklődni fog a következő években, amikor a teljesített megrendelések, legyártott vagy leszállított eszközök esetében nem a beszerzési, hanem a működés-fenntartási költségek fognak megnőni, és ezek irányába tolódnak el az arányok. Éppen ezért fontos az, hogy a védelmi tervezők teljes életciklus-költséget vegyenek figyelembe egy-egy közrendszerrel, hiszen nem csupán megvenni, de üzemben tartani és használni is kell majd azokat évtizedeken át.

¹⁵ Tamas CSIKI VARGA: [Explaining Hungarian Defense Policy I. – Defense Spending Trends](#). *CSDS Analyses*, 2019/5. 2019. 02. 12.

¹⁶ [Defense expenditure of NATO countries, 2014-2022](#). [online], 2022. 06. 27. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

¹⁷ CSIKI Tamás: *A gazdasági válság hatása...*, i.m., 85.

A magyar védelmi költségvetés modernizációs és eszközbeszerzési kiadásainak aránya, 1999-2022

6. ábra: A magyar honvédelmi költségvetés modernizációs és eszközbeszerzési kiadásainak aránya, 1999-2022. (A szerző saját szerkesztése).¹⁸

Esetünkben két külső tényező nehezíti a stabilan tervezhető beszerzéseket és ezek pénzügyi alátámasztását. A koronavírus-járvány kitörése óta egymást érik a gazdasági nehézségek, és 2022-ben a makrogazdasági mutatók komoly instabilitás, akár egy újabb mély válság vagy recesszió veszélyét vetítették elénk, amire az orosz-ukrán háború gazdasági-energetikai hatásai is ráerősítenek. A másik tényező maga a háború: azzal, hogy közvetlen szomszédságunkban ilyen nagyméretű és elhúzódó fegyveres konfliktus alakult ki, a térség valamennyi államának fenyegetettségpercepciója a védelmi képességek erőltetett ütemű fokozását diktálja. Ugyanígy, a magyar kormány is igyekszik a lehetőségekhez képest gyorsítani a modernizációt. Ezt az a piaci törvényszerűség is táplálja, hogy amikor mindenki egyszerre igyekszik fegyverkezni, a növekvő kereslet felhajtja az árakat és lelassítja a megrendelések teljesítését, mivel a hadiipari vállalatok békeidőben nem rendelkeznek sokszoros termelési kapacitással.

A másik, a Magyar Honvédség fejlesztése szempontjából meghatározó szektort a személyi kiadások jelentik (7. ábra). Ahhoz, hogy biztosítani lehessen, hogy a felkészült, képzett, motivált személyi állományt meg tudja szerezni és meg is tudja tartani a Honvédség, a béreknek és juttatásoknak nemzetgazdasági szinten is versenyképesnek kell lenniük, különösen a műszaki és a specializált területeken, miközben a szervezet életpályaként is vonzó kilátást kínál. A katonai hivatás igen speciális jellegéből adódóan (erőszak alkalmazására történő kiképzés, centralizált parancsuralmi szervezeti kultúra, szolgálati helyek közötti áthelyezések, külföldi műveletekben való részvétel) a személyi kiadásoknak bizonyos mértékig kompenzálni kell e jellemzőket és nehézségeket is, valamint a civil életben hasznosítható végzettséget is biztosítani szükséges a katonai szolgálat végét követő társadalmi és munkaerőipaci visszailleszkedéshez (rekonverzióhoz).

Az elmúlt huszonöt évre visszatekintve azt látjuk, hogy egészen 2016-ig szűk sávban mozgott a személyi kiadások aránya, általában 45-50% körül. Ebben a 2008-as gazdasági válság okozott némi „elcsúszást”, amikor az 56%-ot is meghaladták a bérköltségek – részben a gazdasági és szociális instabilitás által fokozott igények, részben a csökkenő átfogó költségvetési trend miatt. Ugyanakkor a tizenöt évig stagnáló személyi kiadások, különösen 2008 után, amikor csökkenő pályára állt a honvédelmi költségvetés, azt is mutatják, hogy a bérszínvonal sem emelkedhetett érdemben. Nem véletlen, hogy a 2010-es években több bérrendezést láthattunk.

¹⁸ A 2022-re vonatkozó adat becslés. Az adatok forrása:

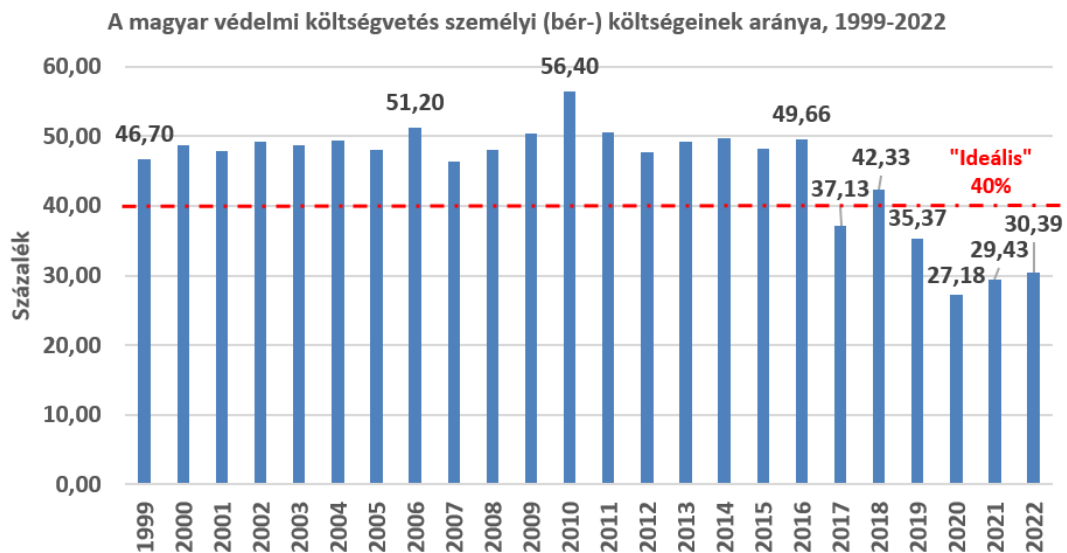
[Defense expenditure of NATO countries, 1980-2003](#). [online], 2010. 06. 11. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 1990-2010](#). [online], 2011. 03. 09. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 1995-2015](#). [online], 2015. 06. 22. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 2014-2022](#). [online], 2022. 06. 27. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

A Zrínyi Honvédelmi és Haderőfejlesztési Program részét képezi a szerződéses és tartalékos személyi állomány létszámának növelése is, ami egy „piaci alapú” bérrendezéssel hozzá fog járulni a személyi kiadások arányának ismételt növekedéséhez. Jelenleg ugyanis azt látjuk, hogy az intenzív haditechnikai modernizáció lényegében 2017 óta túlsúlyba került, és a gyorsan növekvő költségvetésen belül 30% alá estek a személyi kiadások. Az állomány létszámnövelése, illetve megtartása viszont meg fogja követelni a visszatérést 40% környékére. A technológiai modernizáció első – beszerzési – fázisa szempontjából minden esetre a jelenlegi felállás kedvező. A második fázisban – a kiképzés és alkalmazás, rendszerben tartás időszakában – azonban meg kell fizetni a szaktudást.

7. ábra: A magyar honvédelmi költségvetés személyi kiadásainak aránya, 1999-2022. (A szerző saját szerkesztése).¹⁹

A 2023-as honvédelmi költségvetés és a haderőreform gazdasági kilátásai

A 2022. július 28-án kihirdetett 2023-as költségvetés²⁰ honvédelmi portfóliója több rendhagyó elemet is tartalmazott, amelyeket a költségvetési törvény december 28-i, kormányrendelettel történő módosítása²¹ nemcsak megőrzött kisebb módosításokkal, de még további forrásokat is allokált erre a területre. A költségvetési törvény XIII. fejezete a Honvédelmi Minisztérium alárendeltségében működő szervezetek számára – ami ettől az évtől magában foglalja a honvédelmi portfólió mellett a sport területét is – így 2023-ra összesen 800,146 milliárd forint költségkerettel számol. Ebből a 20-22. cím alatt szereplő sport intézmények és sport feladatokhoz kapcsolódó előirányzatok számára összesen 149,940 milliárd forintot biztosít, azaz a XIII. fejezet „tisztá” honvédelmi költségvetési része 650,206 milliárd forintot jelent. Ezt azonban kiegészíti a költségvetés LI. fejezetében szereplő Honvédelmi alap, ami a tervek szerint 842 milliárd forintot fog biztosítani a honvédelmi ágazat, ezen belül is kiemelten a fejlesztési programok számára. A Honvédelmi alapot részben olyan különadókból származó állami bevételi forrásokkal kívánják feltölteni,

¹⁹ A 2022-re vonatkozó adat becslés. Az adatok forrása:

[Defense expenditure of NATO countries, 1980-2003.](#) [online], 2010. 06. 11. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 1990-2010.](#) [online], 2011. 03. 09. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 1995-2015.](#) [online], 2015. 06. 22. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

[Defense expenditure of NATO countries, 2014-2022.](#) [online], 2022. 06. 27. Forrás: nato.int [2023. 01. 06.]

²⁰ 2022. évi XXV. Törvény Magyarország 2023. évi központi költségvetéséről. *Magyar Közlöny*, 2022/127., [online], 2022. 07. 28. Forrás: magyarkozlony.hu [2023. 01. 06.], 5095-5294.

²¹ 613/2022. (XII. 29.) Kormányrendelet a Magyarország 2023. évi központi költségvetésének a veszélyhelyzettel összefüggő eltérő szabályairól. [online], 2022. 12. 29. Forrás: net.jogtar.hu [2023. 01. 06.]

amelyeket 2022 tavaszán vezettek be. Tételelesen a pénzügyi szervezetektől 358 milliárd, a biztosítási adóból pedig 219,4 milliárd (mindösszesen 577,4 milliárd) forint bevételre számít a kormány, további 264,6 milliárd forint központi költségvetési forrás mellett.

Ezáltal a 2023-as költségvetés egyrészt névlegesen a XIII. és a LI. fejezetek alapján 1642 milliárd forint forrást rendel a honvédelmi feladatokhoz, ebben is kiemelten a haditechnikai modernizációs programok finanszírozásához. Valójában azonban a sportportfólió ebből 149,940 milliárd forintot elvesz, így a tényleges 2023-as honvédelmi költségvetés értéke 1492,06 milliárd forint lesz a jelenlegi tervek alapján. Ez 48,75%-os évről-évre történő növekedést jelent 2022-höz képest, ami egy olyan országban, ahol nem zajlik háború, mindenképpen kivételesnek tekinthető.

A dinamikus növekedés okai között több tényezőt is felfedezhetünk. Egyrészt 2015 óta alapvetően növekvő a trend, ami több évben is két számjegyű, akár 20%-ot is meghaladó éves növekményt is magával hozott. Ahogy a Zrínyi Program széleskörű beszerzési tételei kibontakoznak és a beszerzési csomagok részleteit ütemezve törleszti a magyar állam, évről-évre bővül a fix kiadások köre. Ráadásul mivel a beszerzési megállapodások ellenértékét valutában – az európai fegyvergyártó cégek relációjában minden bizonnyal euróban – határozták meg, a forint árfolyamának tapasztalt gyengülése e devizákkal szemben azt jelenti, hogy az eredeti euró vagy dollár értéket jelentősebb forintmennyiség fedezi majd, és ez törvényszerűen felhajtja a védelmi kiadásokat. A védelmi tervezésnél ugyancsak érdemes figyelembe venni a már említett védelmi inflációt, ami meghaladja a normál infláció mértékét. A pénzromlás a védelmi szektorban tehát ugyancsak megköveteli a nominális költségvetés növelését, hogy annak vásárló erejét meg lehessen őrizni – mégpedig nagyobb mértékben, mint a civil fogyasztási kosaraknál mért infláció.

A növekedés tehát egyrészt a beszerzésekből származó kényszerként marad velünk a következő években (amennyiben finanszírozni kívánjuk a már megkötött szerződéseket), másrészt olyan költségvetési területek kényszerű extra finanszírozási igényei is táplálják, mint a haderő állományának bérköltségei. A személyi kiadások emelkedése ugyanis munkaerőpiaci kényszerhelyzet eredménye: akár csak állandó létszámú (tehát nem növekvő) haderő mellett is egyre többre fog kerülni az állomány megtartása megfelelő színvonalú – azaz versenyképes – bérekkel. Minél speciálisabb ismereteket igényel egy munkakör a Magyar Honvédség állományában (műszaki végzettség, szerelők, mérnökök, informatikusok, fegyverzettechnikusok, pilóták, speciális gépkezelők), annál nagyobb a munkaerő-piaci verseny a képzett munkaerő megtartásáért. Az infláció és a rivális szektorok képzett munkaerő-igénye mind felhajtják a Magyar Honvédség személyi kiadásait a következő években. Ezt a kettősséget láttuk az elmúlt évek trendjei esetében is: a modernizáció és beszerzések számára a személyi kiadások arányának csökkentésével lehetett „teret nyitni”, azonban a következő években a két költségvetési terület közti versengés nőni fog, ugyanis növelni kell a Magyar Honvédség állományának bérét és a kapcsolódó juttatásokat.

Ami a 2020-as évek közepének és végének pénzügyi-költségvetési kilátásait illeti, előrejelzésünk óvatosan lehet optimista. Egyrészt pozitív jel, hogy még 2020-2021 során, a koronavírus-járvány gazdasági mélypontja idején is fennmaradt a védelmi szféra kiemelt finanszírozása, sőt tovább nőtt a honvédelmi költségvetés. Ez, a 2022-es parlamenti választás kormányzati kommunikációja, a 2023-as költségvetés indoklása és a Honvédelmi Minisztérium egyaránt erős politikai elkötelezettséget mutatott a Zrínyi program teljeskörű megvalósítása, az országvédelmi képességek és a társadalmi ellenálló képesség megerősítése mellett, így még a 2022 decemberi költségvetés-módosító kormányhatározat sem vont el forrást. Másrészt a 2022-ben tapasztalt gazdasági problémák, a növekvő államadósság és államháztartási hiány, az Európai Unióval fennálló jogállamisági vita következtében visszatartott források és az orosz-ukrán háború miatti általános instabilitás és erősödő infláció, valamint az energia-ellátási válság mind abba az irányba mutatnak, hogy a védelmi költségvetés dinamikus növelése komoly nehézségekbe ütközhet. Éppen ezért kulcsfontosságú lesz a következő években az orosz-ukrán háború hatására megerősödött társadalmi támogatás a védelmi képességek megerősítése, ehhez kapcsolódóan a honvédelmi költségvetés szinten tartása vagy további növelése iránt.

Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

ELEMZÉSEK 2023/1

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a kutatóintézet munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszaki kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Eötvös József Kutatóközpontjának Stratégiai Védelmi Kutatóintézete független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: NKE Eötvös József Kutatóközpont Stratégiai Védelmi Kutatóintézet

Szerkesztés és tördelés:
Tálas Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2019 – : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4862)

2012–2019: NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)
2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)
2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)
2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Csiki Varga Tamás, 2023